

14 Σεπτεμβρίου 2020

«Πιο συχνές, πιο μεταδοτικές, πιο φονικές οι νέες πανδημίες»

/ [Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός](#) / [Συνεντεύξεις](#) / [Υγεία και ιατρικά θέματα](#)

Η Σάντρα Ντίαζ, καθηγήτρια Οικολογίας στο Εθνικό Πανεπιστήμιο της Κόρδοβας στην Αργεντινή, θεωρεί ότι η COVID-19 μπορεί να είναι μόνο η αρχή, εξηγεί τι είναι η «Ενιαία Υγεία» και υπογραμμίζει την ανάγκη αλλαγής του κυρίαρχου οικονομικού μοντέλου

ον Μάιο του 2019 η Σάντρα Ντίαζ και οι συνεργάτες της - περί τους 150 περιβαλλοντικούς ερευνητές - έκαναν μια δυσάρεστη και εξαιρετικά ανησυχητική ανακοίνωση στην παγκόσμια κοινότητα. Η κορυφαία επιστήμονας από την Αργεντινή, καθηγήτρια Οικολογίας στο Εθνικό Πανεπιστήμιο της Κόρδοβας, και η ομάδα της είχαν μόλις ολοκληρώσει για λογαριασμό της Διακυβερνητικής Πλατφόρμας Επιστήμης και Πολιτικής για τη Βιοποικιλότητα και τις Οικοσυστημικές Υπηρεσίες (IPBES) την πιο εμπεριστατωμένη ως σήμερα μελέτη, η οποία διεξήχθη σε 51 χώρες-μέλη του ΟΗΕ, και τα αποτελέσματα ξεπερνούσαν ακόμα και τις πλέον απαισιόδοξες προβλέψεις. Σύμφωνα με τα ευρήματα - προερχόμενα από 15.000 πηγές - 1 εκατομμύριο είδη που ζουν στον πλανήτη απειλούνται με εξαφάνιση εξαιτίας της ανθρώπινης δραστηριότητας, και δη με ρυθμούς 10 ως 100 φορές ταχύτερους απ' ό,τι κατά μέσο όρο τα προηγούμενα 10 εκατομμύρια χρόνια...

Μία από τους 10 πλέον σημαντικούς επιστήμονες για το 2019 σύμφωνα με την κατάταξη του περιοδικού «Nature», η 59χρονη Ντίαζ ανήκει στο 1% των περιβαλλοντικών ερευνητών με τις περισσότερες παραπομπές στη διεθνή βιβλιογραφία. Μιλώντας σήμερα στο «Βήμα» αναφέρεται στον κίνδυνο μελλοντικών πανδημιών και στο πώς θα μπορούσαμε να τις αποτρέψουμε, επισημαίνει την ανάγκη υιοθέτησης του μοντέλου της «Ενιαίας Υγείας» και υπογραμμίζει ότι η αρμονική συνύπαρξη με τη φύση τις επόμενες δεκαετίες προϋποθέτει σοβαρές αλλαγές στο κυρίαρχο οικονομικό μοντέλο.

Τι σας τράβηξε, αλήθεια, στην οικολογία; Είχατε κάποια συγκεκριμένη επιρροή;

«Από τότε που θυμάμαι τον εαυτό μου έδειχνα μεγάλο ενδιαφέρον για τα ζώα και τα φυτά. Είχα, δε, την τύχη να μεγαλώσω σε μια οικογένεια όπου όλοι ήταν ενθουσιώδεις με οτιδήποτε σχετικό με τη φύση. Επομένως, η πρώτη επιρροή ήταν το ίδιο το περιβάλλον μου. Αργότερα στη ζωή μου, όταν πλέον είχα αρχίσει να ασχολούμαι επιστημονικά, ήρθα σε επαφή με τις διδαχές του Θεόφραστου, του αρχαίου έλληνα φιλοσόφου. Με γοήτευσαν το ενδιαφέρον του για πολύ γενικά μοτίβα που θεμελιώνουν την πολυπλοκότητα της ζωής και η προσπάθειά του να συνδέσει την εν γένει εικόνα και τα επιμέρους όργανα ενός φυτού με τον τρόπο της λειτουργίας του. Θεωρώ ότι αυτό που με εντυπωσίασε στην πραγματικότητα ήταν ότι πρόκειται για έναν από τους πρώτους βοτανολόγους στην ιστορία της ανθρωπότητας. Για μένα η φύση είναι το ύφασμα της ζωής και μέσα από αυτό το πρίσμα ο Θεόφραστος ασχολήθηκε και με το στημόνι και με το υφάδι».

Τι εννοείτε;

«Βάσει της μεταφοράς που χρησιμοποίησα, μπορούμε να προσεγγίσουμε τη ζωή στη Γη με δύο τρόπους: είτε απολαμβάνοντας τις σύνθετες, υπέροχες λεπτομέρειές της, τη διαφορετικότητα, η οποία είναι το υφάδι, είτε με το να επικεντρωθούμε σε ορισμένα απλά, γενικά μοτίβα και κανόνες, που είναι το στημόνι. Το δεύτερο δεν είναι τόσο δημοφιλές στον γενικό πληθυσμό, τουλάχιστον όχι άμεσα, όμως είναι αυτό που θεμελιώνει όλον τον πλούτο της ζώσας ποικιλίας και τον προστατεύει από το ξήλωμα. Και οι δύο προσεγγίσεις είναι σημαντικές, τις χρειαζόμαστε εξίσου. Δεν μπορούμε να πάμε μακριά σε ό,τι έχει να κάνει με την πρόβλεψη της πορείας της ζωής επάνω στη Γη κάτω από διαφορετικές επιρροές ή στη χρηστή διαχείρισή της χωρίς το στημόνι, κι αυτό γιατί δεν μπορούμε να αντιμετωπίσουμε κάθε προσωπική περίπτωση ξεχωριστά, εκ του μηδενός. Από την άλλη όμως, κανείς δεν βγαίνει στον δρόμο να φωνάξει για τις γενικές αρχές της Βιολογίας. Ο κόσμος αγωνίζεται για αυτά που νιώθει κοντά του, για αυτά που επηρεάζουν τη ζωή του, κι αυτό έχει να κάνει με το υφάδι. Αν τώρα εγώ παρουσιάσω εξισώσεις δέσμησης διοξειδίου του άνθρακα, καμπύλες με αριθμούς διαφόρων ειδών ή μοντέλα προσομοίωσης σχετικά με τα οικοσυστήματα που βρίσκονται υπό εξαφάνιση, δεν νομίζω να συγκινήσω κανέναν. Το υφάδι είναι αυτό που γίνεται άμεσα αντιληπτό, γοητεύει το μυαλό κι αφυπνίζει τη συνείδηση».

Η τρέχουσα πανδημία πώς εντάσσεται σε αυτή την προσέγγιση;

«Υπάρχει ένα και μόνο είδος στον πλανήτη που ευθύνεται αποκλειστικά για τον κορωνοϊό: εμείς οι άνθρωποι. Αντιστοίχως με την κλιματική κρίση και αυτήν της βιοποικιλότητας, η πρόσφατη πανδημία που μας ταλαιπωρεί όλους είναι μια ακόμα άμεση συνέπεια της ανθρώπινης δραστηριότητας, και ιδιαιτέρως του παγκόσμιου παραγωγικού μοντέλου το οποίο επιβραβεύει την οικονομική ανάπτυξη με κάθε κόστος. Ασθένειες όπως η COVID-19 προκαλούνται από μικροοργανισμούς που μολύνουν το σώμα μας, ενώ αξίζει, νομίζω, να πούμε ότι σε ποσοστό μεγαλύτερο του 70% οι αναδυόμενες νόσοι οι οποίες προσβάλλουν τους ανθρώπους προέρχονται από άγρια ή οικόσιτα ζώα. Οι πανδημίες όμως προκαλούνται από δραστηριότητες οι οποίες φέρνουν ολοένα μεγαλύτερο αριθμό ανθρώπων σε άμεση επαφή ή ακόμα και σε σύγκρουση με τα ζώα τα οποία «κουβαλούν» αυτές τις παθογένειες. Η αχαλίνωτη αποδάσωση, η άνευ ελέγχου ανάπτυξη της αγροτικής, κτηνοτροφικής, εξορυκτικής δραστηριότητας και των υποδομών, σε συνδυασμό με την εκμετάλλευση των άγριων ζώων, έχουν δημιουργήσει την «τέλεια καταιγίδα» αναφορικά με τη διασπορά ασθενειών της άγριας ζωής στους

ανθρώπους. Αυτό πιο συχνά συμβαίνει σε περιοχές όπου ζουν κοινωνίες οι οποίες είναι πιο ευάλωτες σε μολυσματικές ασθένειες. Τα ποσοστά είναι εντυπωσιακά».

Δηλαδή;

«Η ανθρώπινη δραστηριότητα έχει επηρεάσει περισσότερο από τα 3/4 της χερσαίας επιφάνειας της Γης, έχει καταστρέψει περισσότερο από το 85% των υγροτόπων και έχει δεσμεύσει περισσότερο από το 1/3 του εδάφους και σχεδόν το 75% του διαθέσιμου φρέσκου νερού για τις σοδειές και την κτηνοτροφική παραγωγή. Αν σε όλα αυτά προσθέσουμε το ανεξέλεγκτο εμπόριο των άγριων ζώων και την εκρηκτική ανάπτυξη των εναέριων μετακινήσεων παγκοσμίως, νομίζω ότι είναι πλέον σαφές το πώς ένας ιός ο οποίος κάποτε κυκλοφορούσε ανώδυνα μεταξύ ορισμένων ειδών νυχτερίδας στη Νοτιοανατολική Ασία κατάφερε μέσα σε χρόνο ρεκόρ να μολύνει εκατομμύρια ανθρώπους σε ολόκληρο τον πλανήτη, να προκαλέσει ανείπωτο πόνο και να βάλει σε αναστολή την οικονομία και την κοινωνία. Και όλα αυτά μπορεί να είναι μόνο η αρχή».

Να περιμένουμε ακόμα χειρότερα δηλαδή;

«Παρόλο που οι ασθένειες οι οποίες μεταφέρονται από τα ζώα στον άνθρωπο προκαλούν κατ' εκτίμηση περί τους 70.000 θανάτους κάθε χρόνο, η πιθανότητα νέων πανδημιών στο μέλλον είναι πολύ σοβαρή. Ας έχουμε υπόψη μας ότι περίπου 1,7 εκατομμύρια άγνωστοι ιοί οι οποίοι ανήκουν στον τύπο που γνωρίζουμε πως μολύνει τους ανθρώπους πιστεύεται ότι υπάρχουν ακόμη σε θηλαστικά και υδρόβια πτηνά. Καθένας από αυτούς μπορεί να εξελιχθεί στην επόμενη «ασθένεια Χ», ενδεχομένως ακόμα πιο μοιραία και θανατηφόρα από την COVID-19. Μελλοντικές πανδημίες είναι πιθανό να ξεσπούν πιο συχνά, να εξαπλώνονται πιο γρήγορα, να έχουν ακόμα μεγαλύτερο οικονομικό αντίκτυπο και να γίνονται αιτία να πεθαίνουν ακόμα περισσότεροι άνθρωποι εάν δεν πάρουμε σήμερα τις σωστές αποφάσεις. Και πρέπει να προσέξουμε ιδιαίτερα, μήπως τα μέτρα που λαμβάνουμε αυτή τη στιγμή για την ανακούφιση των συνεπειών της COVID-19 στην πραγματικότητα έχουν αντίθετα αποτελέσματα, τα οποία θα μας κοστίσουν περισσότερο σε όλα τα επίπεδα».

Υπάρχει τέτοιος κίνδυνος; Πού τον εντοπίζετε;

«Κατ' αρχάς θα πρέπει να διασφαλίσουμε την ενίσχυση των περιβαλλοντικών κανόνων και να αναπτύξουμε πακέτα που προσφέρουν κίνητρα για πιο βιώσιμες και φιλικές προς τη φύση δραστηριότητες. Αυτή τη στιγμή μπορεί να μοιάζει πολιτικά σκόπιμο και στιγμιαία βολικό να χαλαρώσουμε τις περιβαλλοντικές προδιαγραφές και να ενθαρρύνουμε βιομηχανίες όπως η εντατική γεωργία, οι συγκοινωνίες μεγάλων αποστάσεων όπως οι αερογραμμές και οι τομείς της ενέργειας που στηρίζονται στα ορυκτά καύσιμα. Αν όμως το κάνουμε χωρίς τις απαραίτητες αλλαγές, θα είναι μια επιλογή η οποία μπορεί να οδηγήσει στον πολλαπλασιασμό μελλοντικών πανδημιών. Αυτό που στην πραγματικότητα χρειάζεται είναι να υιοθετήσουμε μια προσέγγιση «Ενιαίας Υγείας» σε όλα τα επίπεδα της λήψης αποφάσεων, από το παγκόσμιο ως το πιο τοπικό».

Τι σημαίνει αυτό;

«Θα πρέπει επιτέλους να πάψουμε να αντιμετωπίζουμε τη φύση, το ύφασμα της ζωής όπως είπα, ως κάτι έξω από εμάς, ξεχωριστό και ξένο. Είμαστε απολύτως συνυφασμένοι με αυτό - εξού και η λέξη ύφασμα που χρησιμοποιώ -, μας ενώνουν πολλά εκατομμύρια χρόνια βιολογικής εξέλιξης, κι αυτό που αποφασίζουμε συλλογικά να πράξουμε ή να μην πράξουμε σε κάποιο μέρος του πλανήτη συχνά επηρεάζει τις εξελίξεις και σε πολλά άλλα, έστω και πολύ μακρινά. Στο κομμάτι του κόσμου που ζω εγώ συνηθίζαμε να αντιμετωπίζουμε τη λέξη «διεμπλοκή» ως έναν «αποκρυφιστικό» επιστημονικό όρο ως τη στιγμή που κάποιος ιός προερχόμενος από ένα απομονωμένο δάσος στην τροπική Ασία μπήκε στα σπίτια μας χωρίς να χτυπήσει το κουδούνι και απειλεί να σκοτώσει γονείς ή παππούδες. Επομένως η «Ενιαία Υγεία» θα μας βοηθήσει να έχουμε διαρκώς στον νου μας ότι δεν μπορούμε να παραμείνουμε μακροχρόνια υγιείς χωρίς υγιή ζώα, φυτά, οικοσυστήματα. Χρειάζεται επίσης σοβαρή επένδυση στη δημόσια υγεία, στην πρόληψη, καθώς και διασφάλιση βασικών υπηρεσιών και περιβαλλοντικών δικαιωμάτων για όλους. Το επόμενο πράγμα που προτείνουμε εμείς οι επιστήμονες είναι βεβαίως πιο δύσκολο αλλά αναγκαίο».

Ποιο είναι λοιπόν;

«Χρειάζεται μια μετατόπιση των αξιών που καθοδηγούν τα κοινωνικά αφηγήματα και κατ' επέκταση τις προσωπικές και συλλογικές αποφάσεις: από την έμφαση στην αχρεία στη σε μεγάλο βαθμό κατανάλωση και στη γρήγορη απόσυρση, που αποτελούν μέτρο προσωπικής και κοινωνικής καταξίωσης στο κυρίαρχο σύστημα, στο ενδιαφέρον και συνακόλουθα στη στράτευση για το κοινό καλό. Η έρευνα που δημοσιοποιήσαμε πέρυσι δεν αφήνει πολλά περιθώρια: το 1 εκατομμύριο από τα 8 εκατομμύρια είδη που ζουν στη Γη κινδυνεύει να εξαφανιστεί. Ο κίνδυνος βεβαίως δεν απειλεί στο ίδιο επίπεδο όλα τα είδη. Κυμαίνεται από ήπιος - είδη που θα μπορούσαν να σωθούν με σχετικά μικρή προσπάθεια - έως εξαιρετικά μεγάλοι: άλλα είδη που κινδυνεύουν να εξαφανιστούν άμεσα εάν δεν κάνουμε πολύ σοβαρές και στοχευμένες κινήσεις. Το πόσα και ποια είδη τελικά θα εξαφανιστούν είναι στο χέρι μας κι εξαρτάται σε πολύ μεγάλο βαθμό από το τι θα κάνουμε ή το τι δεν θα κάνουμε μέσα στα επόμενα 5-20 χρόνια. Η ευθύνη είναι τεράστια. Ποτέ πριν η σπουδαία «βιβλιοθήκη» της ζωής στη Γη δεν εξαρτιόταν τόσο πολύ από τον άνθρωπο. Πρόκειται για υπαρξιακή επιλογή και είμαστε υπόλογοι για αυτήν στις μελλοντικές γενιές. Είναι πολύ σημαντικό τα μέτρα που έχουν να κάνουν με την προστασία της φύσης να πάψουν πλέον να αποτελούν «συμπλήρωμα» στη σφαίρα της δημόσιας πολιτικής και να αποτελέσουν κεντρικό προβληματισμό σε παγκόσμιο επίπεδο. Να παίξουν πρωταγωνιστικό ρόλο στις αποφάσεις που αφορούν τη γεωργία, τις μεταφορές, το εμπόριο, τις υποδομές, τη νομοθέτηση. Σε ολόκληρο τον κόσμο αυτή τη στιγμή υπάρχουν σπουδαία παραδείγματα μιας τέτοιου τύπου μετατόπισης. Ίσως όχι στις πλέον ισχυρές κοινωνίες αλλά σε αυτές που αντιμετωπίζουν μεγάλους κινδύνους οι ίδιες».

«Οφείλουμε να χαράξουμε άλλη πορεία ως ανθρωπότητα»

Πώς μπορεί να γίνει πρακτικά μια μετατόπιση αξιών;

«Πρώτα-πρώτα με τη συνειδητοποίηση της σοβαρής κατάστασης στην οποία βρισκόμαστε. Το δίχτυ ασφαλείας μας ξηλώνεται επικίνδυνα. Η τρέχουσα πανδημία το καταδεικνύει περίτρανα. Μας υπενθυμίζει με επώδυνο τρόπο ότι παρ' όλα τα τεχνολογικά μας επιτεύγματα και τη γνώση, πάνω απ' όλα είμαστε βιολογικές οντότητες και δεν μπορούμε να απομακρυνθούμε από τη Φύση, ακόμη κι αν το θέλουμε. Οι πλέον επίκαιρες επιστημονικές εργασίες δείχνουν ότι δεν μπορούμε να διασφαλίσουμε ένα καλό, σίγουρο και δίκαιο μέλλον για όλους τους ανθρώπους και

τη Φύση μέσα στις επόμενες δεκαετίες εάν συνεχίσουμε τη μέχρι σήμερα πορεία μας στην παραγωγή, στην κατανάλωση, στη σπατάλη γενικότερα. Με βάση τη γνώση που έχουμε κατακτήσει, ο ισχυρισμός ότι μπορούμε ΟΛΟΙ να είμαστε ασφαλείς, υγιείς ΚΑΙ να απολαμβάνουμε την αφθονία σε τροφή, διασκέδαση, σπατάλη, ανεμελιά, ενώ ταυτόχρονα θα ζούμε σε έναν πλανήτη με ένα τόσο πλούσιο ύφασμα της ζωής όσο αυτό που απόλαυσαν οι πρόγονοί μας, είναι ο μεγαλύτερος μύθος που κυκλοφορεί εκεί έξω. Οφείλουμε να χαράξουμε άλλη πορεία».

Έχουμε τη γνώση για κάτι τέτοιο;

«Τη γνώση την έχουμε. Αυτό που χρειαζόμαστε είναι η βούληση, όχι μόνο η προσωπική αλλά η συλλογική και βεβαίως η πολιτική όπως ήδη είπα. Μας δίνεται μια μικρή ευκαιρία να μην αφήσουμε τον σπόρο των πανδημιών να απλωθεί στο μέλλον. Με προσδοκία και ελπίδα βλέπω να αναπτύσσονται κινήματα παγκοσμίως τα οποία δεν μπορούσαμε καν να φανταστούμε μόλις πριν από πέντε χρόνια αλλά και τη μεγάλη εντύπωση που προκάλεσαν τα αποτελέσματα της περυσινής έρευνας. Από την άλλη, έχω και πολλούς λόγους να ανησυχώ. Βλέπω ότι ο κόσμος δεν θέλει να αλλάξει στο παραμικρό τις συνήθειές του ακόμη και σε μια συνθήκη τόσο οδυνηρή όσο η τρέχουσα. Μοιάζουμε όλοι απελπισμένοι να επιστρέψουμε το ταχύτερο στις “εξαρτήσεις” μας παρότι η πανδημία κατέδειξε ότι η ζωή δεν τελειώνει χωρίς αυτές. Τα κοινωνικά αφηγήματα που διατηρούν το παρόν κυρίαρχο μοντέλο εκμετάλλευσης της Φύσης και των ανθρώπων είναι πολύ ισχυρά, πολύ καλά δουλεμένα. Εν προκειμένω οι κοινωνικές επιστήμες είναι αυτές οι οποίες πιστεύω ότι θα παίξουν σημαντικό ρόλο στο “ξήλωμά” τους τα επόμενα χρόνια και μέσα από αυτό το πρίσμα θεωρώ κομβικής σημασίας τη συνέργειά τους με τα γνωστικά πεδία της Φύσης και του Περιβάλλοντος».

Τελικά πού κλίνετε; Είστε αισιόδοξη ή όχι;

«Η αισιοδοξία μου πηγάζει από το γεγονός ότι δεν υπάρχει πλάνο Β. Οι αλλαγές στις οποίες αναφέρθηκα μπορεί να ακούγονται επιστημονική φαντασία αυτή τη στιγμή, ωστόσο το να πιστεύουμε ότι μπορούν να πραγματοποιηθούν όλα όσα υπόσχονται τα κυρίαρχα μοντέλα για όλους και όχι μόνο για λίγους, αυτό κι αν είναι επιστημονική φαντασία... Θεωρώ ότι δεν μπορεί παρά να γίνει συνείδηση. Όπως είπα, δεν υπάρχει πλάνο Β».

Πηγή: tovima.gr